

A vizelési zavarok kórismézése és kezelése (17)

Válogatás az urológiában (is) használatos, idegen szakkifejezésekből

ÖSSZEÁLLÍTOTTA, ÉS A KÖZREMŰKÖDŐKET MEGHÍVTA: BŐSZE PÉTER DR.

Fővárosi Szent István Kórház Nőgyógyászati Osztály, Budapest

KÖZREMŰKÖDŐK: BERÉNYI MIHÁLY DR.¹, NEMERE GYULA DR.², PAJOR LÁSZLÓ DR.³, TÓTH CSABA DR.⁴

Országos Gyógyintézet Központ Andrológiai és Urológiai Osztály¹, Budapest; Országos Reumatológiai és Fizioterápiás Intézet Urológiai Osztály², Budapest; Szent-Györgyi Albert Orvos- és Gyógyszertudományi Centrum Urológiai Klinika³, Szeged; Debreceni Egyetem Orvos- és Egészségtudományi Centrum Urológiai Klinika⁴, Debrecen

BEVEZETÉS Ennek a sorozatnak a 9. részében már megjelent a vizelési zavarokra vonatkozó idegen szakkifejezések magyaráztását tárgyaló felmérés. Ebben a részben néhány további, az urológiában (is) használatos idegen szakszó magyar megfelelőjét – találó szót és nem körülírást – keressük. Most is közös álláspont kialakítására törekszünk.

AZ IDEGEN KIFEJEZÉSEK

CONTAMINATIO/KONTAMINÁCIÓ (a vizelet kontaminációjára gondolok; Brencsán egyszerűen fertőzésnek írja); bakteriális kontamináció versus bakteriális infekció (fertőzés)

Berényi Mihály Szennyezés, szennyeződés (nem feltétlenül bakteriális). Fertőzés, fertőzött értelemben elterjedtebb az infekció, inficiált (mindig kórokozó által). Ha vizeleskor a *Proteus mirabilis* fertőzte vizeletbe a végbél felől *E. coli* kerül, azt szennyezésnek tekintem (bakteriális kontamináció), nem fertőzésnek. Nekem a gabonaszemek közötti konkolymag szennyezést/kontaminációt, a penészgombával bevont (inficiált) szemek látványa gombafertőzést/infekciót jelent.

Nemere Gyula kórokozókval való érintkezés, találkozás

Pajor László (meg)tévesztő szennyeződés

Tóth Csaba társfertőzés, helytelenebbül felülfertőződés

COLONISATIO (Brencsán: kórokozó telep képződése; klónképződés?) bakteriális colonisatio

Berényi Mihály Kórokozótelep képződése valamilyen felületen (nyálkahártya, seb); ez még nem szöveti fertőzés. Nem nevezném klónképződésnek, viszont a kórokozótelep-képződésnél rövidebb, a folyamat lényegét jól tükröző magyar szót

Levelezési cím:

Prof. dr. Bősze Péter

Fővárosi Szent István Kórház Nőgyógyászati Osztály

1096 Budapest, Nagyvárad tér 1.

Telefon: 275-2172 Távmasoló: 398-0288

E-posta: bosze@eagc.eu

nem tudok helyette javasolni. A bakteriális kolonizáció: baktériumtelep-képződés.

Nemere Gyula kórokozók megtelepedése

Pajor László állandósult kórokozó telep

Tóth Csaba baktériumtelep-képződés

ABACTERIURIA

Berényi Mihály Szinte mindig ugyanazzal a jelzővel fordul elő: szimptomás abacteriuria. A gyulladás tünetei baktérium-ürítés nélkül. Nem azonos a steril gyulladással. Önmagában az abacteriuria: baktériummentes vizelet.

Nemere Gyula kórokozómentes vizelet

Pajor László baktériummentes vizelet

Tóth Csaba csirtalan vizeletürítés, azaz steril

KATÉTER (Brencsán: ...a vizelet lebecsátására szolgáló szonda; úgy érzem, hogy a katéter nem szonda. Használatos a *csapcső* kifejezés is.)

Berényi Mihály A katéter értelmező szótárunk címszava. Anynyira meghonosodott, hogy meg sem kíséreltem a magyarosítását. Mielőtt mások megpróbálnák, állapodjunk meg a katéter szó jelentésében: természetes nyíláson (húgycső, ureter, ér) keresztül természetes üregbe (hólyag, vese, szív) bevezető cső, amelyen keresztül folyadékot vezetnek le (vizelet, vér) vagy be (kontrasztanyag, mosófolyadék). Ellentétben a szintén csőszerű drénnel, amely nem természetes nyíláson (seb, bőrmetszés) át vezet átmenetileg létező (sebűri, szövetközi) térbe. A drén megfogható eszköz, a drenázs (=drénezés) fogalom. Maradjon meg magyarrá vált szóként a katéter, katéterezés, drén, drénezés. A katétert – az értelmező szótárral ellentétben – nem műszernek nevezném, hanem eszköznek.

A szonda tömör, kissé merev, drótszerű, tehát nem cső. Az urológiában útkeresőként, nehezen átjárható helyen való átjutásra, tágitásra használják. Ebben az értelmezésben a „gyomor-szonda” hibás, helyesen gyomorkatéternek kellene neveznünk. A szonda magyar megfelelője a kutasz.

Nemere Gyula vizeletelevezető cső

Pajor László nem érdemes változtatni

Tóth Csaba vizelet csapoló cső. Ennél egyszerűbb a már honos kifejezés, a katéter. A románok nevezik szondának, csak hogy a szondának nincs lumene = tömör, akár gumiból, fémből, műanyagból, üvegből van.

DRÉN

Berényi Mihály drén

Nemere Gyula elvezető cső

Pajor László cső

Tóth Csaba cső

TRANSRENALIS DRAIN

Berényi Mihály vesedrén

Nemere Gyula veseüreg-rendszeri elvezető cső

Pajor László vesecső

Tóth Csaba vesén átvezető cső

DRAINAGE

Berényi Mihály drénezés

Nemere Gyula elvezetés

Pajor László becsövezés

Tóth Csaba váladék elvezetés

FUNKCIONÁLIS OCCLUSIO

Berényi Mihály Nem ismerem ezt a fogalmat, viszont gyakran látom az obstructio, occlusio és obliteratio szinonimakénti használatát (pl „a mélyvénás occlusio krónikus obstruktív folyamat”). Előbb azt kellene tisztáznunk, hogy mi a különbség közöttük, aztán megpróbálkozhatunk a magyarosításukkal.

Nemere Gyula működési elzáródás

Pajor László feregmogászavar

Tóth Csaba átmeneti elzáródás

INTERSTITIALIS CYSTITIS

Berényi Mihály Az interstitialis cystitist egyetlen magyar szóval helyettesíteni lehetetlen. Szövetközi hólyaghurut? Hólyagfalgyulladás?

Nemere Gyula hólyagfal szövetközi gyulladása

Pajor László kötőszövetes hólyaggyulladás

Tóth Csaba a húghólyag kötőszövetének gyulladása

MEGAURETER

Berényi Mihály Nem akármilyen eredetű és mértékű uretertágulat. Mivel az ureterből aligha lesz húgyvezér, viszont a mega és az ureter is meglehetősen közismert, maradjon a megauréter.

Nemere Gyula óriás húgyvezeték

Pajor László veleszületett húgyvezér tágulat

Tóth Csaba hatalmasan kitágult húgyvezeték

MULTIDRUGRESISTENS

Berényi Mihály Ez a szörny túrta ki a polirezisztens? A multi előtagként és főnévként is megtalálható az értelmező kéziszótárban, a fél ország multivitamin szed, a multikról naponta többször hallunk, vagyis elkéstünk a magyarításával. A rezisztensre ugyanezt mondhatom. A drug minálunk drog jelentéssel (kábitószer) honosodott meg, nem jelent gyógyszer. Ne kavarjuk össze a kettőt! Dobjuk ki ezt a szót így, ahogy van!

Nemere Gyula több gyógyszerrel szemben ellenálló

Pajor László gyógyszerérzéketlenség

Tóth Csaba sok gyógyszerrel szemben ellenálló?

PESSZÁRIUM

Berényi Mihály méhsapka, méhnyaktakaró.

Nemere Gyula méhszájsapka

Pajor László méhnyaksapka

Tóth Csaba női óvszer

PERZISZTÁLÓ CISZITISZ

Berényi Mihály A jelzõt kellene magyarral helyettesíteni: tartós, kitartó, makacs (hólyaghurut).

Nemere Gyula tovább fennálló hólyaghurut

Pajor László tartós/fennmaradó hólyaghurut

Tóth Csaba nem gyógyuló húghólyaggyulladás

PROSTATÁ (dülmirigy, használják a magyar nevet?)

Berényi Mihály Az előkelő prosztata végleg kiszorította az elavult dülmirigyét. Az urológiai vagy andrológiai tankönyveknek már nincs ilyen címszó.

Nemere Gyula dülmirigy

Pajor László dülmirigy

Tóth Csaba a dülmirigy elnevezést éppen úgy nem használjuk, mint a sokkal találóbb gesztenyemirigy kifejezést.

PYELONEPHRITIS

Berényi Mihály Szó szerint vesemedence- és vesegyulladás, de a gyakorlatban csaknem mindig veseállomány-gyulladás. A 2005-ös urológiai tankönyv „Vesegyulladás” címszó alatt tárgyalja.

Pajor László vesegyulladás

Tóth Csaba vesemedencegyulladás (izolált pyelitis nincs)

PYONEPHROS, PYONEPHROSIS

Berényi Mihály gennyes zsákvese.

Nemere Gyula gennyes zsákvese

Pajor László vesegennyedés, gennyes vese

Tóth Csaba gennyel telt zsákvese, a gennyel telt zsákvese okozta általános megbetegedés

URODYNAMIA

Berényi Mihály Vizelésmechanika?
Nemere Gyula húgyutak működése
Pajor László maradjon
Tóth Csaba vizeletürítési erő vizsgálata

UROSEPSIS

Berényi Mihály Megint előbb a fogalmat kellene meghatározunk. A régi (1963) Brencsán-szótár definíciója (vizeletbomlás miatti szepszis) rossz. Mások egyszerűen húgyúti fertőzést (UTI) értenek alatta vagy húgyúti baktériumok vérbe jutását. A húgyfertőzés ma már elfogadhatatlan.
Nemere Gyula húgyivarszervi vérmérgezés

Pajor László urológiai vérmérgezés
Tóth Csaba vizeletes vérmérgezés

MEGJEGYZÉSEK

Berényi Mihály Nekifogtam a szógyűjtemény magyarításának, de hamar megakadtam: ki és mit ért a felsorolt szavak alatt? Csak akkor magyarítsunk, ha sikerül közös véleményre jutnunk.

Bősze Péter Csupán egy-egy idegen kifejezés magyar megfelelőjét fogalmazták a résztvevők viszonylag egységesen, a legtöbbször bizony nagyon eltértek a vélemények, s a körülírás sem volt ritka. A vélemények figyelembe vétele ennek ellenére nagy segítség a magyarítás göröngyös útján. A legfontosabb a fogalom tisztázása.

MONDATCSISZOLÁS

Berényi Mihály

Tüdőgyulladásos a megbetegedés?

„A főorvos-asszony szerint a téli allergiás megbetegedésben szenvedők fokozottabban szorulnak gyógyszerre.”

„Jelezték a szakorvosok, hogy egyre több a tüdőgyulladásos megbetegedés.”

„Több mint egy évtizede nem volt annyi kanyarós megbetegedés az Egyesült Államokban, mint az idén.”

Ezekben a mondatokban az nem tetszik, hogy maga a megbetegedés az allergiás, tüdőgyulladásos, kanyarós vagy hasmenéses. Szerintem nem a megbetegedés kanyarós, hanem a beteg! Tudom, hogy nem mindenki véleménye azonos az enyémmel (az értelmező szótárainké sem), de számomra a megbetegedés a betegség kezdete, nem maga a betegség. Akkor nem butaság krónikus megbetegedésről beszélni?

Miért nem így fogalmazunk?

„A főorvos asszony szerint az allergiában szenvedők télen fokozottabban szorulnak gyógyszerekre.”

„Jelezték a szakorvosok, hogy egyre többen betegszenek meg tüdőgyulladásban.”

„Az Egyesült Államokban sok a kanyarós beteg.”

Ebben a mondatban különösen furcsa párost alkot a pneumococcus és a megbetegedés: „A légúti vírusfertőzések állnak sokszor a gyermekkori pneumococcus megbetegedés hátterében.” Megbetegedett a pneumococcus? Hajlamos vagyok ezt gondolni. Én inkább ezt írtam volna: „A légúti vírusfertőzések hátterében gyakori a pneumococcus okozta fertőzés.”

„Ismétlődő hasmenéses megbetegedés, amely évekig esetleg évtizedekig elhúzódik.”

„Nagyobb mennyiségre csak kivételes esetekben van szükség, pl. erős izzadásnál, vagy hosszabb hasmenéses megbetegedés esetén.”

„Kérjük a lakosságot, hogy lázas vagy hasmenéses megbetegedés esetén a betegek azonnal jelentkezzenek az orvosnál.”

Ezekben a mondatokban a *megbetegedés* teljesen fölösleges, hiszen nem a megbetegedés hasmenéses: a *hasmenéses megbetegedés* egyszerűen csak hasmenés. Mi értelme van a *hosszabb vagy elhúzódó megbetegedésnek*? Szerintem semmi.

„Orvosi igazolással igazolt tartós megbetegedés.”

„Az elmehettség tartós megbetegedés.”

Az „*orvosi igazolással igazolt*” helyett az „*orvosilag igazolt*” jobb volna. Nincs sem tartós, sem évtizedekig elhúzódó megbetegedés, de maga a betegség lehet ilyen. A *megbetegedés* és a *betegség* hallatán ne gondoljunk szinonimákra! Most még mást jelentenek, ostobaság volna ezeket is „összemosni”. Ugye, milyen furcsán hangzik a cukormegbetegedés? Influenzajárvány kezdetén egyre nő a megbetegedések száma és a betegek száma. A járvány tetőpontján a megbetegedések száma csökken, ellentétben a betegek stagnáló számával.

Érdemes volna ezt a kérdést orvosok és nyelvészek körében megvitatni. Javaslom, hogy a „*megbetegedés*”-t tartsuk fenn az egészség és betegség közti állapotra, a betegség kezdetére, amikor tudjuk vagy érezzük már, hogy valami baj készül, de a továbbiakban kialakuló betegség konkrét tünetei még hiányoznak, a betegséget még nem tudjuk megnevezni, de már sejtjük. Állítmányként a „*megbetegedett*” is ilyesmit jelent.